

նա ինքն իրան բառի բուն նշանակութեամբ ամեն ինչից զրկում է և որպէս զի մօրաքոյրը պահասութիւն չզգայ և նրանից ծածկում է սոսկալի վիճակը— Ի վերջոյ պարոններս ևս ձեզ կ'պատմեմ Միշօ կոյրերի մասին որոնք ի ծնէ կոյր են Եւքա ապրում են Շերի գաւառի մի յետ ընկած գիւղում և հարժով ծածկուած մի ուրբաքի գիւղի մէջ։ Ամենափոքր հասակից կր ծնօգնելը աշխատում էին գաշտում սոքա սովորել էին կատարել տանը բոլոր գործերը պատրաստում էին ճաշը և ինչպէս բարի յաւերժահարսեր սիրում էին լուանալ մաքրել և կարգի բերել աղքատիկ հիւրը։ Ընտանիքը ապրում էր խաղաղ համարեա բախտաւոր բոց տաս տարի առաջ մեռա հայրը և նոքա մենակ են իրենց հիւանդ մօր հետ։ Հարեան գիւղի տանուտէրը առաջարկել է պառաւին տեղաւորել աղքատանոցում։ աղջիկները ոչ մի պայմանով չեն համաձայնուել և խոստացել են ամեն ինչ առնել որ մայրը իրենց մօտ մնայ։ Դժուար է հաւատալ այն ամէնին ինչ որ նոքա արել են։ ահագին նեղութիւններով սովորել են մանկէ կարել և լուանալ ամբողջ զիշխները մինչև լոյս աշխատել են։ իսկ մայրը արածայնում էր միակ այծը որի կովով նոքա երեքը կերակրում էին։ վերջը պառաւը դարձել է մանկամիտ և գծրախո կոյրերը միշտ երկիւղի մէջ էին որ նա կարող է հեռան գնալ և մուրրուիլ։ այժմ նա էլ է կուրացել և այլևս անկողնից չի բարձրանում իսկ խեղճ աղջիկներն էլ աւելի ջանասիրութեամբ են աշխատում որպէս զի որեւէ կերպ քաղցրացնեն նրա կիանքը որին երբէք չեն տեսել։ նոքա նորան շատ մաքուր են պահում և գէպի նորան վերտրելում են ամենաքնքոյշ հոգատարութեամբ և սրտաշարժ ուշադրութեամբ։ Նոքա երբէք ողորմութիւն չեն խնդրել և ոչ ոք նոցանից ոչ մի դանդաղ չէ լսել— հեղութիւնը և բախտին հնազանդութիւնը նոցանից միշտ անբաժան է։

«Որտեղից են այս խեղճերը ստանում այլքան կորով և հոգեկան պայծառութիւն։ Փայլուն ժպիտը երբէք չի հեռանում զըմբախտների շրթունքներից որոնք իրենց մոտանում են ուրիշների համար... իսկ մենք

դարուս առաջնակարգ մարդիկը միշտ թախծում ենք միշտ անբաւական եւք և չենք իմանում որտեղ որտեղ մոռացում անընդհատ անյաջողութիւնից։ Մենք մոռացել ենք հաւատի մէջ սիրտանք որտեղ այլ ևս չենք կարող յուսալ... Ինչ է մնում մեզ Սեր։ Նա միայն կարող է մեզ փրկել։ Սքանչանալով այդ փոքրներից ամենափոքրիկ հեղութեան և մեծութեան առաջ— այդ հիւանդների կոյրերի խեղանդամների աղքատների և ծերերի ևս խոնարհում եմ նոցա առաջ։ Մենք կարող ենք մեզ օգնել կթէ բաւ չափու կարողութեան փորձներ... փոքր ինչ նմանուել նոցա։»

Մեսրոպ վարդապետ

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՕՐԹՈԳՐԱՖԻԱ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Կրկին մի աչքի ընկող կորուստ ունեցաւ Ռուսաց եկեղեցին։ Եանձին իւր վարչութեան ամենից բարձր ներկայացուցչի Ս. Պետրոսեւիչի մեղադրութեամբ։ Սինոդի նախագահող անդամ Սրբ. Պաւլադիւր որ մի քանի շաբաթուայ ծանր հիւանդութիւնից յետոյ գեղեցիկ 4—5-ին գիշերը կնքեց իւր մահկանացուն։ Սրբ. Պաւլադիւր նիժնիյ—նովգօրօղի թեմի մի հասարակ քահանայի զաւակ էր ծնուած 1827 թ. յուլիս 20-ին։ Բարձրագոյն կրթութիւն ստացել է նա Կազանի Հոգեւոր ճեմարանում որ մի քանի տարի առաջ էր բացուել և առանձին ուշադրութիւն էր դարձնում՝ եռանդ արձարծելու իւր սաների մէջ գէպի միսիոնարական գործը և նախապատրաստելու այդ գործի համար։ 1852 թ.-ին մեծ յաջողութեամբ աւարտեց նա իւր ուսումը և աստուածաբանութեան մագիստրոսի աստիճան ստանալով ուսուցիչ կարգուեցաւ նիժնիյ—նովգօրօղի թեմի դպրոցի ուր ինքն ուսել էր։ Այստեղ նա շուտով քահանայ ձեռնադրուեցաւ և աւագ քահանայի աստիճան ունէր ու թեմական գաղանոցի տեսչի օգնական էր երբ այրիանալով 1861 թ.-ին կրօնաւորական սքեմ ընդունեց։ Շատ շանցած գործունէութեան ընդարձակ ասպարէզ բացուեցաւ նորա առաջ, մինչ Պետրոսեւիչ տեղափոխուելով՝ այնտեղի Հոգեւոր դպրանոցի նախ տեսչի օգնական ապա և տեսուչ կարգուեցաւ։ Իսկ 1866 թ.-ին եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն ընդունելով իրրե մայրաքաղաքի մետրապոլիտան արքեպիսկոպոսի փոխանորդ՝ եռանդուն մասնակցութիւն ու

նեղաւ բարձրագոյն հոգեւոր վարչութեան գործերի մէջ և կարեւոր յանձնարարութիւններ կատարեց։ Այնուհետեւ առաջնորդական պաշտօն վարեց նա հետզհետէ Առաջնորդի Տաճարի, Բնագանի (այսօր տեղ արքեպիսկոպոսական աստիճան ընդունելով) և Կազանի թեմերում, իսկ 1887 թ.-ին նշանակուեցաւ Արաստանի Էկզարխոս որտեղից և 1892 թ.-ին Ս. Պետերբուրգի մետրապոլիտական աթոռի վերայ բարձրացաւ։ Բոլոր այս պաշտօնավարութեանց միջոցին Հանգուցեալը բազմակողմանի ծառայութիւններ է մատուցել իւր եկեղեցուն, նպաստել զպրոցական գործի յաջողութեանը, հոգեւորականների վիճակն ապահովելու համար աշխատել և եկեղեցիներ նորոգել և կառուցել, միսիոնարական և բարեգործական ընկերութիւններ կազմակերպել և եղածներին քաջալերել ևն, հիմնել է ի միջի այլոց «Արաց համալսարան» և «Հոգեւոր համալսարան» Ս. Պետերբուրգի թեմի թերթերը, Հանգուցեալ մետրապոլիտը յայտնի էր իւրեւ լայն հայեացքների տէր և արդարագործ մարդ, բարեմիտ մանաւանդ զեպի ստար և եկեղեցեաց ներկայացուցիչները, որպիսի բարեմտութեամբ և ամենաիրաւի պատրաստակամութեամբ ընդունեց նա օր մեր Աւհամար Հայրապետի այցելութիւնը, — Հանգուցեալի թաղման կարգը տեղի ունեցաւ Ալեքսանդրոս — Նեփսկի մայրավանքի աւագ տաճարում, անմիջ հոգեւորականների մասնակցութեամբ և Մեծ իշխան Միքայէլ Նիկոլայեւիչի, Կայսերական տան մի քանի այլ անդամների և բազմաթիւ բարձրաստիճան անձանց ներկայութեամբ, իսկ գաղաղն ամիսփութեացաւ ինչպէս ինքը կանխաւ ցանկութիւն էր յայտնել, ս. Իսիդորեան տաճարում, Նորա երկու որդիքը, որոնք մայրաքաղաքում բարձր պաշտօններ են վարում (մին՝ Ն. Բաեփ, տեսուչ է կանանց բարձրկուրսերի միւսը՝ Ա. Բաեփ, բժիշկ մի հիւանդանոցի) ճաշ տուին հազար աղքատների։

Ս Սինոդի կարգադրութեամբ Ս. Պետերբուրգի թեմի գործերն առժամանակ պէտք է վարէր մետրապոլիտութեան առաջին փոխանորդ և Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչ Իոհանն եպիսկոպոսը։

— Իւր երէց քրոջ բաղդակից եղաւ Բոլշարական եկեղեցին, որի սինոդի նախագահն ևս՝ մետրապոլիտ Գրիգորի, վախճանուեցաւ դեկտ. 16-ին, 70 տարեկան հասակում և մարմինը՝ իշխանական զոյգի ներկայութեամբ թաղման կարգը կատարելուց յետոյ, փոխադրուեցաւ 18-ին Բուչչուկ, ուր նա 26 տարի եպիսկոպոսական պաշտօն է վարել, — Բոլշարական եկեղեցւոյ մասին վերջերս լոյս տեսած ստատիքական տեղեկութիւններից երևում է, որ սա վարչական տեսակետից բաժանուած է 11 թեմերի, 60 փոխանորդութիւններով և իւրեւ հոգիւ ունի 11 մետրապոլիտներ, 1 եպիսկոպոս, 1902 թիսական քահանաներ և 19 սարկաւաք, Բոլոր ծը-

խերի թիւը եղել է 1397 թ.-ին 519, 913, եկեղեցիներ 1767 և 264 մատուռներ, 175 վանքեր, 215 կրօնասրներով և 19 կուսանոցներ, 306 կոյսերով, Աչքի է ընկնում այստեղ եկեղ. կենքի մէջ մանաւանդ ամուսնալուծութեանց օր աուր բազմանալը, որ անշուշտ հետեանք է գլխաւորապէս եւրոպական քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնից յառաջ եկած սխալ տեսութիւնների։

— Գեկտեմբեր 25-ին արձակուած Բարձրագոյն հրովարտակներով նորոգ հանգուցեալ Սրբ. Պալլադիի փոխանակ ս. Սինոդի նախագահող անդամ նշանակուեցաւ Ալեքի մետրապոլիտ Սրբ. Իոաննիկի, իսկ ս. Պետերբուրգի մետրապոլիտական աթոռի վերայ բարձրացաւ Ֆինլանդիայի արքեպիսկոպոս Սրբ. Անտոնի, — Սրբ. Անտոնի, որ զեռ միայն 52 տարեկան է, վերջին տասնեակ տարիներում շատ աչքի ընկնող տեղ էր բռնում ռուսաց բարձր հոգեւորականութեան մէջ, նա իւր բարձրագոյն կրթութիւնն ստացել է Կազանի Հոգեւոր Ճեմարանում, ուր և իւրեւ մագիստրոս աւարտելուց յետոյ «Բարոզչութեան պատմութեան» ուսուցչապետի ամբիոնն է գրաւել, Այլտեղ նա ամուսնացել և երկու որդի է ունեցել, բայց յանկարծակի գրեթէ միաժամանակ թոլորին կորցնելով՝ կուսակրօնութիւն է ընդունել 1883 թ.-ին։ Նոյն տարին նա ստացել է վարդապետական աստիճան և կարգուել յետոյ Հոգեւոր Ճեմարանի տեսչի օգնական, իսկ 1885 թ.-ին նորա գործունէութեան ասպարէզը փոխադրուեցաւ Պետերբուրգ, ուր Հոգեւոր Ճեմարանի նախ տեսչի օգնականի ապա և տեսչի պաշտօն է ստացել, իսկ 1887 թ.-ին եպիսկոպոս ձեռնադրուելով՝ մնացել է մայրաքաղաքում մօտ 20 տարի շարունակ, Այս ժամանակամիջոցում նա առիթ ունեցաւ հարկաւ, մանաւանդ իւրեւ փոխանորդ մետրապոլիտութեան, շատ լաւ ծանօթանալու իւր նոր վիճակի գործերի հետ, իսկ 1892 թ.-ից ի վեր, երբ կարգուեցաւ արքեպիսկոպոս Ֆինլանդիայի և անգամ ս. սինոդի եկեղեցւոյ բարձրագոյն վարչութեան մէջ եւանդուն մասնակցութիւն ունէր, 1897 թ.-ին Սրբ. Անտոնի գնաց Անգլիա, ներկայ լինելու թագուհու 60-ամեայ յորելնանի հանդիսական տարութիւններին, և փառաւոր ընդունելութիւն գտաւ, նա մէկն է այն շարժման պարագլուխներից, որոնք ձգտում են Անգլիկան եկեղեցին մօտեցնել Ռուսաց եկեղեցուն, և յայտնի է առհասարակ իւրեւ ընդարձակ զարգացման լուսաւոր մտքի և լայն հայեացքների տէր անձն, նա շատ հաճելի տպաւորութիւն է գործում իւր քաղցր ու համեստ արտաքինով, իսկ իւր առատանուէր բարեգործութիւններով վայելում է ընդհանուրի համակրութիւնը, Ռուսաց աստուածաբանական գրականութեան մէջ պատուաւոր տեղ է բռնում ի միջի այլոց նորա «Բիւստոնէական քարոզի պատմութիւն»

նից, Անտարկներ և հետադարձութիւններ՝ գրուածքը՝

— Որմիդ մօտիկ մի գիւղում վախճանուել է, և մեծ հանդիսով թաղուել քաղաքի ասորոց Եւստուածածին եկեղեցում՝ Սինադակի առաջ քահանայի որ առաջ գործակալ էր Երևանեան շրջանի Ռուսաց եկեղեցւոյ և 1897 թ.-ին առաջին անգամ իրեն միաժամար Պարսկաստան ուղարկուեցաւ նեստորական ասորիների մէջ գործելու համար։ Ինչպէս յայտնի է այդ առաքելութիւնն անսպասելի յաջողութիւն ունեցաւ։ Բազմաթիւ նեստորականներ Խոնա եպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ Ռուսաց եկեղեցու ծոցը մտան և Հ. Սինադակին նորադարձների հետ անցնալ տարի կրկին Պարսկաստան էր գնացել ընդարձակ ծրագրով, բայց անակնկալ մահով չնայելով նորա առողջ կազմութեանը և հաղիւ քառասուն տարեկան հասակին՝ խնց նորան առատ հունձ խոստացող գործունէութեան ասպարիզից։

— Туркест. Вѣдомости անունով թերթի մի թղթակիցը հաղորդում է, թէ ինքը Հնդկաստանում տեսնուել է Թումանեան քրիստոնեաների արքեպիսկոպոսի հետ և վերջինս ցանկութիւն է յայտնել իւր 15000 հոգուց բաղկացած հօտը միացնել Ռուսաց եկեղեցուն, Այդ քրիստոնեաները ենթարկուում են Անտիոքի յակոբի պատրիարքի իրաւասութեանը, բայց հեռաւորութեան պատճառով դժուարութեամբ են կարողանում յարարելութիւն պահպանել նորա հետ։ Թէպէտ անգլիական իշխանութեան ներքոյ լինելով սղբա դժուար մատչելի են Ռուսաց առաքելութեան համար, բայց այս խնդրի վերայ սկսել են լուրջ ուշադրութիւն դարձնել, և ի միջի այլոց Моск. Вѣдомости յայտնի թերթը յորդորում է ձեռնամուխ լինել գործին՝ աչքի առաջ ունենալով թէ ինչպէս դիւրութեամբ ասորաքաղաքական հայերը (?!) օրթոդոքսութիւն ընդունեցին։—Церк. Вѣстник-ը իրաւամբ նկատում է, որ իմէ ամէն անասկ խնդիրների մէջ իրեն հեղինակութիւն համարող մի թերթ այնչափ սղբա է, որ նեստորականներին հայերի հետ շփութում է, ինչ կարելի է սպասել գործի ուրիշ ղեկավարներից։

— Դեկտ. 6-ին, նորին Պայտերական Մեծութեան անուանակոչութեան օրը, Սան—Ստեփանոյում օրհնեցին Ռուսաց նոր հղակապ եկեղեցին, որ մի փառաւոր յիշատակարան է 1878 թ.-ին, ռուս—տաճկական պատերազմից յետոյ, այդտեղ կնքուած խաղաղութեան դաշինքի համար, Այս եկեղեցւոյ մէջ ամփոփուած են պատերազմում ընկած սպաների և զինուորների ոսկորները։

— Դեկտ. 1-ին և 15-ին երկու նիստ ունեցաւ Պետերբուրգում Վայրաքաղաքի և շրջակայքի հոգևորականութեան հովուական ժողովը, Առաջին նիստի խորհրդածութեան զլխաւոր խնդիրն

էր արանց և կանանց ապօրինի կենակցութիւնը, որ սարսափելի մեծ ծաւալ է ստացել մայրաքաղաքում, ժողովին նախագահող Հ. Գորչակով աւագ քահանայի և ուսուցչական մի քանի դիտողութիւններից յայտնուում էր, որ 1886—95 թ. 21 հազար ծնունդների վերայ միջին թուով գալիս են 8 հազար ապօրինի զաւակներ։ Իսկ օրուայ ատենախօս Հ. Գերնով քահանան իւր առաջ հարց էր դրել՝ պարզել այդ ահագին զեղծման հիմնական պատճառները և նորա դէմ մաքառելու միջոցներ ցոյց տալ։ Թուելով նախ պսակի խորհրդի նշանակութիւնը ձգող և նորա օրինական կատարման արգելք եղող մի քանի հանգամանքներ՝ ապօրինի կենակցութեան տարածուելուն նա երկու զլխաւոր պատճառներ էր ցոյց տալիս. ա) տնտեսական դժութիւնը, որ շատ անգամ իրօք դժուարացնում և գրեթէ անկարելի է դարձնում ամուսնական կեանքը, բայց այդ դժուարութիւնը մեծ չափով վերացնել կարելի է՝ փարթամութեան և մոզայի դէմ քարոզելով ու գործելով. բ) մարդոց անձնասիրութիւնը և ամուսնութեան հետ կապուած հոգսերի ու նեղութիւնների բնոր վերցնելու դժկամակութիւնը՝ մի պատճառ, որ արդէն ոչ մի օրինաւոր հիմք չունի և որը ցրելու համար բոլոր ուժով այդ հոգևոր ծուլութեան դէմ պէտք է մաքառեն հոգևոր հովիւները, Այնուհետև Պատուարժան ատենախօսը ուշադրութիւն հրաւիրեց ներկայ սերունդի բարոյական անկման նպաստող մի շարք երեւոյթների վերայ թէ ինչպէս արհամարհուած է դպրոցական հաստատութիւնների մեծ մասի մէջ Եւ պատուիրանը, ինչպէս նոյն իսկ շատ ծնողներ իրենք կորստեան են մատնում իրենց սիրասուն զաւակներին՝ այն տարօրինակ մնորութեամբ, թէ պէտք է թոյլ տալ նոցա դժացնելու իրենց բոլոր յմական ցանկութիւնները, ինչպիսի ապականիչ աղբեցութիւն է ունենում ամէնքի վերայ դարուս ոգին, որ զուարճութեան ու բաւականութիւնների մէջ է տեսնում կեանքի նպատակը, ինչպէս ապականիչ է մանաւանդ թաքոնական որոշ ներկայացումների և որոշ տնտեսկի գրականութեան աղբեցութիւնը և ինչ—Ատենախօսութեան խիստ երկար լինելուն պատճառաւ՝ վիճաբանութիւնները յետաձգուեցան հետեւալ նիստին, որ աւելի բազմամարդ էր և ուր հրկար խորհրդածութիւններ եղան ամուրի կեանքը ստիպողական դարձնող և օրինաւոր պսակը դժուարացնող խոշորոտները վերացնելու մասին, այլ և որոշուեցաւ մի յանձնաժողով կազմել, որ առանձնապէս զրազուի այս խնդիրների նկատմամբ ճիշտ ստատիստիքական տեղեկութիւններ ժողովելով։

— Քրիստոսի ծննդեան տօնը ինչպէս միւս եւրոպական երկրներում, այնպէս և Ռուսաստանում առատաձեւ բարեգործութիւնների օր է, Այս առթիւ Պետերբուրգի թերթերից մէկը հարց

է զարթեցնում կրկին մի անգամ, թէ ինչպէս պէտք է ողորմութիւն բաշխել աղքատներին, որպէս զի իւր նպատակին հասնէ: Ի նկատի առնելով այն անխուսափելի շարիքը, որ տուած ողորմութիւնների մեծագոյն մասը, փոխանակ չքաւոր ընտանիքների ամենակենսական պիտոյքների համար գործ գրուելու, օգնեանելու է ծախսուում՝ նա առաջարկում է աժանագին ապաստանարաններին, ճաշարաններին և թէյարաններին, 10, 20, 50 թերթիկներից բաղկացած տետրակներ տպել, որոնց իւրաքանչիւր թերթիկը մի անկողնի, մի ճաշի կամ թէյի իրաւունք է տալիս և վաճառ հանել այդ տետրակները մեծ խանութներում: Բարեգործ մարդիկ կցեն և փողոցում մուրացկաններին փոխանակ դրամի՝ թերթիկներ կրաշխեն: Մի ուրիշ թերթ նկատողութեան է առնում այն հանգամանքը, որ զիւղերում խեղճութիւնը շատ աւելի մեծ է քան քաղաքներում: մանաւանդ վերջին ժամանակս երբ մի քանի տարի շարունակ ամբողջ նահանգներ հունձ չեն ունենում. ուստի նա առաջարկում է բարեգործական հաստատութիւնները քաղաքներից դէպի զիւղերը փոխադրել, որտեղ շատ աւելի մեծ թուով մարդոց օգնել կարելի է, որովհետեւ զիւղերում ապրուստը եռապատիկ աժան է, և այդպիսի օգնութիւնը մեծապէս կնպաստէ այն ահագին հոսանքի առաջն առնելու, որ մուրացիկ դասին մղում է դէպի քաղաքները: Շատ յարմար է մանաւանդ հիւանդանոցները զիւղեր տանել, որով թէ առողջապահական պահանջներին բաւականութիւն տրուած կլինի և թէ աւելի մեծ կարիք չցուցած:

ԿԼԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻ:

Քանի աւելի տարիներ են բարգուում Հոռմի քահանայապետի զառամեալ հասակի վերայ՝ նոյնքան կենդանութիւն և հետաքրքրութիւն է ստանում այն հարցը, թէ ով պէտք է լինի նորա յաջորդը և ինչ ուղղութիւն տայ պապ, աթոռի բազմակողմանի քաղաքականութեան Իտալիայում որի համար այս խնդիրն ամէնից աւելի կարեւորութիւն և գրեթէ կենսական նշանակութիւն ունի, արդէն մի քանի նշանաւոր հրապարակախօսներ և հեղինակներ աշխատում են պարզաբանել այն՝ հասարակութեան առաջ, և հող պատրաստել ապագայ ընտրութեանց համար: Այսպէս օր. Գէ Զէզարէ, որ յայտնի է առհասարակ պապականութեան մասին իւր լուրջ և անկողմնակալ գրութեաններով՝ քննութեան է առնում առաջիկայ կոնկլաւի կազմութիւնը և համեմատելով նախընթացի հետ, Աւոն ԺԳ-ի գործունէութիւնը կշռելով՝ մի շարք ուշադրաւեցրակացութիւններ է հանում: Այն կարգիւններին, որոնք Աւոն ԺԳ-ի ընտրութեանը մասնակցել են, այժմ միայն երկուսն են կենդանի (մին 70 և

միւսը 66 տարեկան), այնպէս որ նոր կոնկլաւը գրեթէ ամբողջապէս նոր մարդկանցից բաղկացած պէտք է լինի: Աւոն պապի քսանամեայ քահանայապետութեան տարիներում 123 կարգիւնայնէր են վախճանուել (5-ով աւելի քան Պիոս Թ-ի 32 տարուայ իշխանութեան միջոցին) և զոցա թուում գերեզման են իջել ամենալաւերը՝ գրեթէ բոլոր այն պապացուները, որոնք աչքի էին ընկնում իրենց կրօնական ջերմեռանդութեամբ, իրենց բարոյական արժանիքներով, կենդանի մնացածների գերակշռող մասը նոր հոսանքի մարդիկ են՝ Աւոն ԺԳ-ի խորամանկ քաղաքականութեան հետեւող, քաղաքական ձգտումներ յառաջ տանելու համար ամէն ինչ զոհելու պատրաստ և այդ ի հարկ է լաւ բան չէ խոստանում: Թէև կան կասկած յայտնողներ, թէ մի գուցէ այս անգամ մի օտար երկրացի պապ, աթոռի վերայ բարձրանայ, բայց Գէ Զէզարէ հաստատուն փաստերի վերայ հիմնուած պնդում է, թէ ոչ այժմ և ոչ մեր տեսութեան շրջանակի մէջ մտնող ապագայում կարող է այդ բաղդը մի ոչ իտալացու վիճակուել: Ներկայումս կարգիւնաւական ակումբի 54 անդամներից 32 իտալացի են և 22 միայն օտարներ, այնպէս որ՝ ենթադրելով հանդերձ թէ Աւոն պապը դեռ միջոց կունենայ մինչև իւր մահը մի քանի օտար երկրացի կարգիւնաւներ ևս աւելացնելու՝ անհամեմատ գերակշռութիւնը միշտ իտալացուց կողմը կմնայ. որովհետեւ ազգային խորութիւնը և տարբեր պետութեանց քաղաքականութիւնը թոյլ չեն տալ երբէք, որ այդ օտար երկրացիների կէսն իսկ միանան ու միասորհուրդ լինին. այլ և, մեծ մասամբ անտեղեակ կամ վատ տեղեակ լինելով իտալական լեզուին, մանաւանդ թէ Վատիկանի բարդ ինտրիգներին, նորա երբէք չեն կարողանայ զօրեղ ազդեցութիւն ձեռք բերել կոնկլաւում:

Մի ուրիշ հրապարակախօս՝ Զ. Բերթէլէ, միշտ Հոռմում նստող այժմեան 22 կարգիւնաւներին բաժանում է երեք կուսակցութեանց. առաջինը, որի ղեկավարն է պապի զիւանապետ Ռամպոլան, ցանկանում է ներկայ քաղաքականութեան անփոփոխ շարունակութիւնը. երկրորդը, որ բոլորովին նոր է երևան դալիս, ուրախ կլինէր, եթէ պապն, ամէն քաղաքականութիւն մի կողմ թողած՝ դառնար և լինէր իրօք հոգեւոր հովիւ: ինչպէս հին ժամանակն էր, երրորդ կուսակցութիւնը այս երկուսի մէջ տեղն է բռնում, Հոռմից դուրս գտնուող կարգիւնաւները թէև կկամենային իտալացի պապ ընտրել, բայց թոյլ չտալով որ կուրիան (բարձր, եկեղ. վարչութիւնը Հոռմում) իրենց ղեկավարէ, Ռամպոլլայի և նորա կողմնակիցների կանդիդատը համարուում էր մինչև այժմ Միլանի արքեպիսկոպոս Ֆէրրարին, բայց անցեալ տարի բանւորական խոռվութիւնների միջոցին նա այնպէս

ձգեց իւր վարկը որ նորա ընտրութիւնն այլ ևս հնարաւոր չէ: Միւս ամենահաւանական թեկնածուներից է Պարոթինս որ Պիոս Թ-ի ժամանակուայ վերոյիշեալ երկու կարգիւններից աւելի երիտասարդն է՝ դեկամ և կամերլինգ միանգամայն այսինքն պապի մահից յետոյ նորա տիտոսի տեղապահը և ընտրութեանց ղեկավարողը: սորա համար ձայն կտան բոլոր նորա որոնք հակառակ են պապի հաշտուելուն ՚Իտալիոյ թագաւորութեան հետ թէպէտ նա այնչափ ծայրահեղ չէ, ինչպէս այդ կուսակցութեան պատկանողներից շատերը: ապա համարուում է թեկնածու Վանուտելլին՝ Ռամպոլլայի հակառակորդը: Վարմելիտեան կարգի գեներալ Գոտինս իրեն հակառակորդ ծայրայեղ քաղաքականութեան և վերջապէս Վենետիկի պատերազմը Սարաոնո որ ամէնից աւելի հաճելի է Հռոմից դուրս եղող կարգիւններին և ամէնից աւելի մատչելի հաշտութեան քաղաքականութեան:

— Պապը մի նոր կոնգակով հրամայել է քննել և բարեփոխել նշանաւոր «Արգելեալ գրքերի ցուցակին» վերաբերեալ կանոնները: Այդ կանոնները մինչև այժմ այնպիսի տարօրինակ խմբագրութիւն են ունեցել, որ ոչ ոք չէր կարող պարզ որոշել թէ ինչ տեսակի գրքեր խնայեւս վնասակար և բարեպաշտ ժողովրդեան մոլորեցնող պէտք է համարուին: Բիշ չեն եղել այնպիսի ծիծաղելի թիւրիմացութիւններ, որ օր. այժմեան պապի մի գրուածքն այդ ցուցակի մէջ է մտել իսկ Զօլայի յայտնի Լուրդր ոչ միայն սկզբում չի բանագրուել, այլ յանձնարարուել է առանձնապէս իրեն շահաւէտ ընթերցանութեան գիրք:

— Աւստրիայում քանի գնում մեծանում է Գերմանական տարրի մէջ հակապապական շարժումը: Եւրոպայի Հռոմից — ազդակում են ամէն տեղ կուսակցական ժողովներում—որ քաջալերում է պառնոններին և քանդում գերմանական ազդայնութեան հիմքը: Հռոմ. եկեղեցւոյ ձեռնողները միանում են մեծ մասամբ հին կաթոլիկներին և սղբաւ որ մինչև այժմ ազդարանակութեան ամենաչնչին տոկոսն էին կազմում, սկսել են արդէն աչքի ընկնող տեղ բռնել և ազդեցութիւն ձեռք բերել: Սակայն պակաս չեն և այնպիսի կաթոլիկներ, որոնք իրենց եկեղեցին թողնելուց յետոյ, աւելի լաւ են համարում կէս ճանապարհի վերայ չկանգնել, և ուղղակի բողոքականութեան գիրքն են գիւմում:

— Փուլըպում ժողովուած Պրուսիայի կաթոլիկ եպիսկոպոսները՝ Վիլհելմ կայսեր կողմից կաթոլիկների Երուսաղէմում ստացած պարգևի համար, շնորհակալութեան ուղերձ են ուղղել նորան, ուր ի միջի այլոց ասած է. «Պրուսիայի կաթոլիկները լի վստահութեամբ բարձրացնում են իրենց աչքերը դէպի իրենց Օգոստոսիա Վեհա-

պետը, յաւ իմանալով, որ նորա արգարամտութիւնն ու գաղափարական ձգտումները ապահովում են ընդ միշտ իրենց կրօնական և քաղաքացիական շահերը, և նորա յայտնում են դորա համար իրենց շնորհակալութիւնը: Զերդ Մեծութեան՝ ոչ միայն Զեր Վեհապանն անձի հետ կապող ամենաջերմեանդ սիրով, այլ և հաւատարիմ աշխատակցութեամբ՝ ի բարօրութիւն պետութեան և ի պատիւ ու ի մեծութիւն մեր երկրի: Նշնալիսի ուղերձներ Վայսըրը ստացել է կաթոլիկ ուսանողների միութեան և այլ գերմ. կաթոլիկ ընկերութիւնների և հաստատութիւնների կողմից:

ԲՈՂՈՒԲԱԿԱՆ ԵՎԵՂԵՑԻՆԵՐ

Գերմանիա.

Վիլհելմ կայսեր ուխտագնացութիւնը շարունակում է ղեւ յուզել մտերբը Գերմանիայում: Վարեւոր դէպքերի մասին նորանոր ստոյգ տեղեկութիւններ ստացուեցան, նոցանից իւրաքանչիւրը մամուլի մէջ յեղեղուեցաւ և կամաց կամաց սկսան որոշ գաղափար կազմել այդ ճանապարհորդութեան միւլթարական ու շահաւէտ և մուլ ու պակաս պատուարեր կողմերի մասին: Ըստ հետաքրքրական է անշուշտ լսել, թէ ինչ տպաւորութիւն է տարել ինքը կայսրը Երուսաղէմից: այս մասին նա խօսել է Բեթղեհէմում, այնտեղ ժողովուած արեւելքում գործող 10 բողոքական պատարների ներկայութեամբ, և ասել է ի միջի այլոց. «Պէտք է խոստովանեմ, որ ես չափազանց հիասթափուած եմ այն ամէնից, ինչ որ տեսել եմ մինչև այժմ ս. Երկրում: մանաւանդ թէ Երուսաղէմում: Վարդ եմ միայն կրկնել. ես չափազանց հիասթափուած եմ:» Ար Երուսաղէմը սպասած տպաւորութիւնը չէ թողնում՝ այդ բացատրում է նա մասամբ նորանով, որ քաղաքի մուտքը շատ անյաջող տեղից է. բայց գլխաւորն այն է, որ «մարդ գժուարանում է հաւատալ թէ ինչ են դարձրել քրիստոնեաներն այդ տեղը, որ Արաքի սէրն ամենաբարձր արտայայտութիւնն է գտել—իրենց փոխադարձ թշնամութիւնով իրենց անկարգ ընթացքով, որ ձգում է այս սուրբ տեղի արժէքը և նսեմացնում քրիստոնէութիւնը մահմեդական աշխարհի աչքի առաջ: Այնուհետեւ կայսրը յիշեցնելով թէ գերմանական քաղաքականութիւնը ինչ յաջող վիճակի մէջ է այժմ Տաճկաստանում, յորդորում է կարողութեան չափով օգուտ քաղել այդ վ. ճակից: Միւս դաւանութիւնները Տաճկաստանում իրենց վարիչ հիմնովին կորցրել են, ինչպէս ես աչքով տեսածից եղբակացնում եմ: այժմ կարգը մերն է: Այլ թէ բունի հաւատորսութեան միջոցներով ոչ թէ դաւանաբանական քարոզներով, այլ կեանքի մէջ ձեր բռնած գիր-

քով ձեր ընթացքով պէտք է գուր կարողանաք մահ-
մեղական աշխարհին համոզել, որ մենք քրիստո-
նեաներս աւետարանն ունենալով՝ աւելի հարուստ
ենք և բազում քան նոքա, որ մենք աւետարա-
նի միջոցաւ ուրիշ մարդիկ ենք դարձել։— Յիսուսի
շատ բողոքականներ պատրաստ են մոռանալու կա-
մաց կամաց կայսեր ուխտադնացութիւնից ստացած
անախորժ տպաւորութիւններն, այն յուսով, որ հե-
տեանք պէտք է լինի աւետարանական քարոզու-
թեան բարգաւաճումն արեւելքում։

— Լրագրութեան մէջ զանազան ազդեցիկ
անձանց կողմից բազմաթիւ յարձակումներ կրեց
Ռուսոսի անցեալ համարում յիշած նաուամանի յո-
գուածը հայերի դէմ։ Ինքը նաուամանի Christliche
welt-ի մէջ աշխատում է իւր վարմունքն արդա-
րացնել նորանով, որ հայերի կոտորածն ինչքան
և սոսկալի ու զոռուելի լինէր՝ տաճիկների համար
անձնապաշտութեան անհրաժեշտ միջոց էր. իսկ
տաճիկների հետ ունեցած բարեկամութեան նկատ-
մամբ՝ Գերմանացոց առաջին պարտքն է իրենց
հայրենիքի քաղաքականութիւնը պաշտպանել։ Այդ-
պիսի եսական հայեցողութեան դէմ շատերն արդար
զայրոյթ յայտնեցին, նոյն Clr. Welt-ի մէջ ետեւ
ետեւ երեք յօդուած է նուիրել հայերին Պ. Բոր-
րախս որոնց առաջինի մէջ յիշում է С. Петерб.
Вѣдомости թերթի մի յօդուածը և ասում է, որ
օտարներն իրաւունք ունին դատապարտելու գերմա-
նացոց բարեկամութիւնը տաճիկաց հետ և մասնա-
ւորապէս Ալիշէյլի կայսեր ճանապարհորդութեան
երկու կէտը՝ մէկ Գամակոսի ճառը և մէկ էլ կայ-
սրուհու պաշտօնական այցելութիւնը Սուլթանի հա-
րեմում, որով նա մահմեդական իշխանաւորի հա-
ճոյքի առարկաներին մի քրիստոնէայ ղշխոյի հա-
ւասարապատիւ կին է ճանաչում։ Երկրորդ յո-
դուածում նա նկարագրում է իւր Հայաստանում
աչքով տեսած թշուառութիւնները և հրաւիրում
է ջերմ խօսքերով չզագարել օգնելու հայերին՝
համոզուած լինելով, որ «Հայերն արեւելքում իրենց
քրիստոնէայ անուանող ժողովուրդների մէջ միակն
են որից՝ քրիստոնէայ արեւմուտքի օգնութեամբ
և կրթիչ գործակցութեամբ, որոշ ժամանակա-
միջոցում մի իրօք քաղաքակիրթ ժողովուրդի մի
անկախ կենսունակ ազգ յառաջ գալ կարող է, որ
արժանի է գոյութեան՝ այն նա և ընգրկեալ մի
մեծ կոչումն կատարելու այնտեղ, ուր նախանա-
մութիւնն իրեն դրել է։ Երրորդ յօդուածը մի
ազգու բողոք է նաուամանի դէմ, որով պարզում
է նա այն հայեցակէտը, թէ եթէ հարիւր հազա-
րաւոր մարդոց կատարածը ինչ ինչ քաղաքական տե-
սութիւններով արդարացնել կարելի է՝ այն ժամա-
նակ ոչ մի ահաւելի գործ չի մնայ պատմութեան
մէջ, որ չարագրանաւ։ Այս վերջին յօդուածին
կից յառաջ է բերուած նաև Հէգել անունով մի

յայտնի բժշկի գրութիւն, որ ամբողջ տարի եղել
է Հայաստանում և շատ օրինակներ է բերում, թէ
ինչպէս նոյն իսկ իրենք՝ զանազան կարգի և աստի-
ճանի թուրքեր, ստկում ու զոռուք են յայտ-
նում եղած անիրաւութեանց դէմ. ինչպէս խնդը-
րում էին իրեն որ լսածն ու տեսածը չպատմէ Եւ-
րոպայում, թէ չէ թուրքերին փայրենի դադաններ
և բարբարոսներ կհամարեն այնտեղ, մինչդեռ ինքը
կարմում էր ամբողջ մտածելով որ իւր հայրե-
նիքում ընդհակառակն թուրքերին ասպետ են ա-
նուանում և նոցա արածները՝ սիրագործութիւն-
ներ. ինչպէս նոյն իսկ գերմանացի վաճառականնե-
րը դժգոհ են, որ հայերի կոտորածով ծածկաստա-
նի վաճառականութիւնը շատ ընկել է և ինչ. նոյն-
պիսի յօդուածներ լայս են տեսել նաև R. Bote,
Tgl. Rundschau և այլ մեծ օրաթերթների մէջ. նոյն
իսկ նաուամանի Hilfe թերթը տպագրեց մի քանի
հայերին պաշտպանող յօդուածներ. վերջապէս մեզ
ուզարկել են նաև մի պաշտպանողական յօդուած,
որ տպուած է Handels-Akademie թերթի մէջ և հե-
ղինակն է երիտասարդ հայագէտ Բուրխարդի։

— «Բողոքական կրօնաւորութիւն» վերնագրով
մի փոքրիկ գրուածք է լոյս տեսել վերջերս, որ
ներկայացնում է գերմանական կեանքի մի նոր շատ
հետաքրքրական երևոյթ։ Հեղինակը մի երիտասարդ
աստուածաբան է, որ հասարակական կեանքի մէջ
տիրող զանազան չարքների դէմ կոռուելու համար
իրրեւ զօրեղ միջոց առաջարկում է բողոքական կրօ-
նաւորների մի նոր կարգ հաստատել, Այդ կրօնա-
ւորներն ի հարկ է կաթողիկ կրօնաւորների նման
չպէտք է լինեն, փաներում՝ չպէտք է նստեն և
հանգիստ կեանք փարեն, այլ երկու երկու մտնեն
գործաւոր դասի մէջ և աշխատեն իրրեւ հասարակ
բանաւորներ, այն եւս ոչ թէ մի ամիս երկու ամիս
կամ մի քանի տարիներ, այլ ամբողջ կեանքի ըն-
թացքում։ այդտեղ պէտք է կարողանան նոքա իրենց
առաքինի ճշմարիտ քրիստոնէական կեանքով ազ-
դել չըջապատողների վերայ և «յաղթել աշխարհին»։
Մեր արդէն միայն յիշած «աւետարանացման»
չարժումից այս կրօնաւորութիւնը նորանով պէտք
է տարբերուի որ մինչ այնտեղ յաճախ տեղաւ
նաւորներն իրենց գործը թողած գիւղ ու քաղաք
են պտտում ու խօսքով քարոզիչ հանդիսանում,
այստեղ ընդհակառակն գիտուն քարոզիչներ հա-
սարակ բանաւորներ են դառնում և գործով բարո-
ղում։ Պէտք է նկատել նաև, որ այս կրօնաւորներն
իրրեւ բողոքականներ իրաւունք պէտք է ունենան
հարկաւ ամուսնական կեանք փարելու։— Մի քանի
յայտնի և լուրջ թերթեր ու չարքութեամբ և համա-
կրութեամբ վերաբերուեցան դէպի երիտասարդ երօ-
նաւորի գաղափարական առաջարկը, թէպէտ կատ-
կած են յայտնում որ նա իրագործել կարողանայ
այն, Սակայն նա ասում է այնպիսի մի երկրում

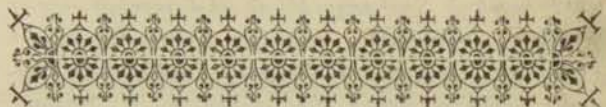
(իւր ժողովուրդի բարեպաշտութեամբ և անձնազոհ աշխատասիրութեամբ յայտնի Վիւրտեմբերգում), որ դժուար չէ հաւատալ թէ կ'յաջողի գաղափարակիցներէ գոնէ մի փոքրիկ խումբ կազմել:

Ամերիկայ.

Միացեալ Նահանգներում, որտեղ ինչպէս ուրիշ անգամ յիշեցնել ենք, եկեղեցւոյ բաժանումը պետութիւնից, փոխանակ շատերի կարծիքով նորա անկման նպաստելու, ընդհակառակն պատճառ է եղել կրօնական ամենաջրմուռնագ կեանքի զարգանալուն՝ մի շատ գեղեցիկ սովորութիւն կայ—այն որ տարին մի անգամ, Նոյեմբերի վերջին կիրակէ օրը՝ հանրապետութեան նախագահը հրաւեր է կարգում բոլոր ազգին՝ ընդհանուր գոհացողական մաղթանք մատուցանել առ Աստուած, տարուայ միջոցին ընդունած բոլոր բարիքների համար: Այս տարուայ հրաւերն ասում էր միջի ալոց, «Մեր պատմութեան մէջ քիչ տարիներ կան որոնք այնչափ պատճառ տային շնորհակալութեան, որչափ այս տարին: Երկինքը մեզ առատ հունձ պարգեւեց, մեր արդիւնարներում իւր ու վաճառականութիւնը հրաշալի ընդարձակութիւն ստացան, մեր հրապարակային վարկը բարձրացաւ և ամրացաւ, մեր ընդհանուր երկրի բոլոր մասերը միացան և աւելի սերտ կապերով կապուած մասնակցեցին համազգային ձգտումներին: Հորիզոնն առ ժամանակ միջնացաւ պատերազմի ամպերով, բայց որովհետեւ մենք ստիպուած էինք սուր բարձրացնել յանուն մարդասիրական գործի՝ պարտաւոր ենք ուրախ լինել, որ ընդհանուր մեծ տեսական չեղաւ և այն կորուստները, որ մենք ողորացնէինք, որչափ և ցաւալի լինէին և աչքի ընկնող, այնքան փոքր են ձեռք բերած արդիւնքների հետ բազմապատկուելու, որ պէտք է թեւադրեն մեզ միայն շնորհակալ լինել և փառաւորել Զօրութեանց Տիրոջ:

Նախագահի այս հայեացքը պատերազմի մասին, որով վերջինս իրեն սուրբ գործի համար յանձն առած մի անհրաժեշտ շարք է նկատուում սկզբից և եթ այն առաջնորդող տեսակէտն էր, որ կարողացաւ հաշտեցնել ամերիկական ժողովուրդի լաւագոյն մասի խիղճը նորա արհաւիրքների հետ և ոգեւորել նորա համար, Եկեղեցական դասն ևս շատ աշխատեց այդ հայեացակէտը պաշտպանել իւր քարոզների մէջ և պարզաբանել քրիստոնէական սկզբունքներով: Այդպէս եպիսկոպոսներից մէկը իւր մի նշանաւոր ատենախօսութեամբ, ամենայն յարգանք մատուցանելով հանդերձ Ռուսաց Ամենօղորմած Վայսեր զինավթախութեան մարդասիրական հրաւերին և խաղաղութիւնը գրուատելով՝ հաստատում է այնուամենայնիւ, որ ներկայ կենքում լինում են դէպքեր, երբ պատերազմը անխուսափելի է դառնում, այդտեղ քրիստոնէութիւնը

փոխանակ բացէրաց մերժելու և դատապարտելու այն, պէտք է աշխատէ ըստ կարելւոյն նորա աղետները մեղմացնել, ինչպէս և եղաւ այս վերջին պատերազմի ժամանակ—Յիւրաի ամերիկական զանազան քրիստոնէայ ընկերութիւններն այնպիսի օրինակելի գործունէութիւն ցոյց տուին այս պատերազմի միջոցին և տեղի ունեցան քրիստոնէական եղբայրսիրութեան այնպիսի սրտաշարժ դէպքեր, ինչպէս օր. թշնամու խորտակուող Նաւի զինուորներին սեփական կեանքի վտանգով ազատելը և ինչ որ աւետարանի յաղթանակը մարդկային կեանքի նաեւ այս սոսկալի չարիքի վերայ աններեալ էր: «Արմիթ խաչի» ընկերութեան անդամներն ամբողջ գնտերով շրջում էին բանակի հետ և անխորթ օգնում թէ հայրենակիցներին և թէ թշնամիներին: «Չափաւորութեան ընկերութիւնը» յաջողեցաւ ցոյց տալ, որ ոգեւոր ըմպելիների գործածութիւնն ամենին անհրաժեշտ չէ պատերազմում, որ կարելի է առանց դորան օրինակելի ողջախոսութիւն և կարգապահութիւն պահպանել դօրքի մէջ և ինչ:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՒ

Մասին սովորութեան համաձայն Մայր Աթոռի միաբանութիւնը կազանդի երեկոյեան սեղանատուն հաւաքուեցաւ միասին գիմաւորելու տարեկան շին: Սեղանատան աջ և ձախ կողմից միաբանական շարքի զլուխը բաղմած էին Դերապատիւ Տեառք Սարգիս և Սուքիաս արքեպիսկոպոսները: Մեծաւորաց հրամանով տօնի մասին խօսեց Աթ. Դարեգին վարդապետ Յովսէփեանը: Ապա Աւհափառ Հայրապետի կենացն առաջարկեց Տ. Սարգիս արքեպիսկոպոսը՝ գրուատելով Նորին Ս. Օծուութեան տոնուածութիւնն ու անխոնջ հոգածութիւնը իւր հօտի մասին: Դսկ գերապատիւ Սուքիաս Սրբազանը առաջարկեց Տ. Սարգիս արքեպիսկոպոսի, որպէս Աւհափառ Հայրապետի փոխարէն միաբանական ուխտի առաջնորդի կենացը և ապա բարեմաղթութիւններ արաւ Մայր Աթոռի յարատեւութեան, Միաբանութեան և ժողովրդի բարօրութեան համար: Ընթրիքից յետոյ միաբանները մի առ մի